

Nr 20

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående yrkesutbildningen på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 9 mars 1962 avlåten proposition, nr 103, vilken hänvisats till jordbruksutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) godkänna grunder m. m. för utformningen och organisationen av yrkesutbildningen på jordbruksområdet i huvudsaklig överensstämmelse med vad som föreslagits i propositionen

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de föreskrifter i fråga om övergångsordningar, som kan bli erforderliga i samband med genomförandet av de i propositionen framlagda förslagen

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lantbruksstyrelsen, som föranledes av vad i propositionen föreslagits.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 626 av herr *Jonasson* likalydande med II: 755 av herr *Magnusson* i Nennesholm, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 103 måtte godkänna en sådan utformning av organisationen av yrkesutbildningen på jordbruksområdet, att huvudman för lantbrukets yrkesskola, som samverkar i regional styrelse, jämväl skall ha lokal styrelse i enlighet med vad i motionen anförts;

2) I: 634 av herr *Thorsten Larsson m. fl.*, likalydande med II: 763 av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen må besluta att i enlighet med lantbruksundervisningskommitténs förslag ersättning av statsmedel skall kunna utgå med 100 kronor per månad till sådan jordbrukare som åtar sig att vara praktikvärd för yngre elever samt att under anslaget Bidrag till driften av lantbrukets yrkesskolor m. m. för budgetåret 1962/63 anvisas 360 000 kronor för detta ändamål;

3) I: 666 av herr *Carlsson, Eric*, och herr *Jonasson*, likalydande med II: 799 av herr *Johansson* i Dockered, vari hemställts, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 103 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att vid upprättande av normalplaner för kurser inom den lägre lantbruksundervisningen ökat utrymme för samhällslära och samhällsorientering måtte medges i enlighet med vad i motionen anförts;

4) I: 667 av herr *Lindahl m. fl.*, likalydande med II: 798 av herrar *Allard* och *Brandt* i Aspabruk, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 103 måtte besluta,

att länskolnämnden närmast under vederbörande centrala myndighet skall ha inseende över lantbrukets yrkesskolor,

att styrelse för lantbrukets yrkesskola med landstingskommun som huvudman skall bestå av skolans tjänstgörande rektor samt minst fyra av landstinget valda ledamöter, varvid styrelsen inom sig utser ordförande och vice ordförande, samt

att landstingskommun, som är huvudman för flera skolor, skall äga rätt att utse en för dessa skolor gemensam styrelse;

5) I: 668 av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen ville i anledning av propositioner angående yrkesutbildning på jordbrukets, skogsbrukets m. fl. områden uttala att klart yrkesbestämda elever inom botenskolan måtte i erforderlig utsträckning beredas möjlighet att fullgöra sitt nionde skolår genom förberedande yrkesutbildning i anknytning till härför lämpliga yrkesskolor;

6) I: 669 av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, likalydande med II: 800 av herr *Svensson* i Vä m. fl., vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 103 måtte till grund för utformningen och organisationen av yrkesutbildningen på jordbruksområdet godkänna, att rektor för lantbruksskola må tillsättas av den regionala skolstyrelsen enligt hittillsvarande förfaringsätt;

7) II: 801 av herrar *Svensson* i Stenkyrka och *Dahlgren*, i vilken motion hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 103 angående yrkesutbildningen på jordbrukets område måtte uttala dels att tillsättning av rektorstjänst vid lantbruksskola och lanthushållsskola skall ske enligt för tillsättning av rektorstjänster vid lägre lantbruksundervisningsanstalter nu gällande ordning och dels att rektorstjänst vid nämnda skolor bör vara förenad med föreståndarskap för till vederbörande skola knutet skoljordbruk.

Beträffande det närmare innehållet i förenämnda motioner får utskottet hänvisa till motionerna I: 626, II: 763, I: 666, II: 798, I: 668, I: 669 och II: 801.

I propositionen behandlas

- å s. 4— 10: *lantbruksundervisningens nuvarande former;*
- å s. 10— 14: *behovet av lantbruksundervisning;*
- å s. 14— 19: *lantbruksundervisningens allmänna uppläggning;*
- å s. 19— 29: *förberedande yrkesutbildning;*
- å s. 29— 39: *grundläggande yrkesutbildning;*
- å s. 39— 45: *specialiserad yrkesutbildning;*
- å s. 45— 51: *utbildning av arbets- och driftsledare samt ladugårdsför-*
män;
- å s. 51— 60: *utbildning av lantmästare;*

- å s. 60—66: *lanthushållsskolorna*;
- å s. 66—88: *lantbruksundervisningens organisation*;
- å s. 88—92: *vissa skolorganisatoriska problem*;
- å s. 93—108: *lärapersonalen vid lantbrukets yrkesskolor*;
- å s. 108—113: *pedagogisk grundutbildning och fortbildning för lärare vid lantbrukets yrkesskolor m. fl.*;
- å s. 113—119: *statsbidrag till lantbrukets yrkesskolor*;
- å s. 119—121: *kostnadsberäkningar*; samt
- å s. 122—123: *långtidsplan för den fortsatta upprustningen och utbyggnaden av lantbrukets yrkesskolor*.

Utskottet tillåter sig hänvisa till de i propositionen lämnade redogörelserna beträffande förevarande ämnen.

Departementschefen anför följande:

»Skolmässig yrkesutbildning har under senare tid blivit av allt större betydelse för näringslivets effektivitet. Den tekniska och ekonomiska utvecklingen medför att, samtidigt som arbeten av rutinkaraktär mekaniseras, arbetsuppgifterna i övrigt blir alltmera komplicerade. Inte minst gör sig denna utveckling gällande inom jordbruket. Maskinerna har där starkt reducerat den manuella arbetsinsatsen. Samtidigt har forskning och övrig utvecklingsverksamhet i hög grad förändrat produktionsförutsättningarna genom tillkomsten av bland annat förbättrad produktionsteknik, växter och djur, som ger högre avkastning, samt nya medel och metoder för bekämpning av växtsjukdomar och ogräs. Allt detta syftar till en högre produktivitet, d. v. s. ett bättre utbyte i förhållande till insatta resurser. Till belysning av de resultat, som uppnåtts, och den genomgripande omställningsprocess, som ägt rum, kan nämnas att enbart under de två senaste årtiondena antalet i jordbruket sysselsatta reducerats till hälften, samtidigt som produktionsvolymen varit i stort sett oförändrad. Utan denna rationaliseringsprocess torde kostnaderna för livsmedelsproduktionen ha varit ojämförligt mycket högre än vad de är i dag.

Det pågående forsknings- och utvecklingsarbetet världen över leder till oavbrutet nya framsteg. Den utvecklingsnivå, på vilken ett lands jordbruk befinner sig, är emellertid i hög grad beroende av hur snabbt framstegen blir kända och kommer i bruk bland yrkesutövarna. Den skolmässiga yrkesutbildningen är därvidlag ett mycket väsentligt led i den verksamhet, som syftar till att bland den jordbrukande befolkningen sprida kännedom om effektivare produktionsmetoder och en mera ekonomisk uppläggning av produktionen. En god yrkesutbildning spelar också en viktig roll för människornas intresse för sitt yrke och skänker därmed en ökad trivsel i tillvaron.

Enligt utförda undersökningar synes de jordbrukare, som genomgått skolmässig yrkesutbildning, uppnå ett bättre ekonomiskt resultat än de, som saknar sådan utbildning. För de anställda föreligger oftast ett mera omedelbart samband mellan utbildning och ekonomiskt utbyte, eftersom särskild utbildning ger möjligheter till bättre betalda anställningar. I framtiden torde

vinsten av en god yrkesutbildning bli än mera påtaglig både för egna företagare och anställda, eftersom behovet av väl utbildad arbetskraft inom jordbruksproduktionen relativt sett kan förväntas komma att öka.

Det torde vidare böra framhållas, att man genom ökad utbildning bör kunna bättre utnyttja de investeringar, som enskilda och staten gjort i jordbruket, och även skapa större säkerhet för att de åtgärder, som alltfört vidtas i detta avseende, blir effektiva. Ur samhällelig synpunkt synes yrkesutbildningen på jordbrukets område även därutöver böra tillmätas särskild betydelse. Det allmänna har på detta område åtagit sig vissa förpliktelser beträffande inkomstlikställighet för jordbruksbefolkningen. Därför bör det ur samhällets synpunkt vara angeläget att främja alla åtgärder, som syftar till att förbättra jordbrukets produktivitet och som därmed förbilligar livsmedlen för konsumenterna och minskar behovet av statligt stöd för att upprätthålla den avsedda inkomststandarden i jordbruket. En inte oväsentlig åtgärd i detta sammanhang synes en förbättring av yrkesutbildningen vara.

Det är sålunda ur olika synpunkter angeläget, att en effektiv och välorganiserad yrkesundervisning kan erbjudas dem, som arbetar inom jordbruket. Jag hälsar därför med tillfredsställelse lantbruksundervisningskommitténs förslag till förbättrad yrkesutbildning på detta område, vilka jag för egen del anser mig i huvudsak kunna godta. Särskilt vill jag framhålla, att det genom kommitténs arbete skapats möjligheter att nu framlägga förslag till utbildningsgång för yrkesutbildningen i jordbruk, som direkt bygger på den obligatoriska skolan. På några punkter har jag emellertid funnit mig med hänsyn till bland annat vad som framkommit vid remissbehandlingen av kommitténs betänkande böra förorda vissa jämkningar i de framlagda förslagen. Några av kommittén behandlade spörsmål, bland annat frågan beträffande statsbidragen till berörda skolor, torde få prövas i senare sammanhang.

Den av mig förordade omläggningen av yrkesutbildningen på jordbrukets område bör i princip genomföras från och med den 1 juli 1963. I det följande avser jag att i huvudsak behandla de olika förslagen i den ordning de redovisats i kommitténs betänkande.

Skolornas benämning. I enlighet med kommitténs förslag bör nuvarande lantmannaskolor, lantbruksskolor och jordbruksskolor ombildas till en enhetlig skoltyp, som bör benämnas lantbruksskolor. Vidare bör dessa skolor samt trädgårdsskolorna och lantbruksskolorna i fortsättningen benämnas lantbrukets yrkesskolor.

Förberedande yrkesutbildning. Kommittén och remissinstanserna har särskilt framhållit, att omfattningen av den förberedande yrkesutbildningen i lantbruksskolorna i hög grad blir beroende av om den obligatoriska skolan kommer att inrymma särskild jordbruksutbildning eller ej. I anledning härav vill jag erinra om att chefen för ecklesiastikdepartementet i propositionen nr 54 till årets riksdag angående reformering av den obligatoriska skolan m. m. förordat, att någon särskild jordbrukslinje inte skall ingå i denna

skola. Klart yrkesbestämda elever skall emellertid efter skolstyrelsens medgivande i varje enskilt fall och med de förbehåll skolberedningen angivit få fullgöra sitt nionde skolår i yrkesskola. Med hänsyn till vad som sålunda föreslagits synes ökade krav komma att ställas på lantbruksskolornas kapacitet i vad avser den förberedande yrkesutbildningen.

Liksom för närvarande torde den skolmässiga förberedande yrkesutbildningen även för framtiden i huvudsak böra ske i form av praktisk-teoretiska sommarkurser omfattande 21 veckor. Denna kursform, som omfattats med stort intresse och därvid getts ökat utrymme under senare år, synes skapa en god grund för den fortsatta yrkesutbildningen. Den av kommittén föreslagna undervisningsplanen synes väl ägnad att tjäna som norm för kursens närmare utformning.

Vid de nuvarande jordbruksskolorna har anordnats utbildning motsvarande de av kommittén förordade ettåriga förberedande yrkeskurserna. Elevtillströmningen till dessa kurser, särskilt av ungdomar från tätorterna, har under senare år varit mycket stor. För att bättre tillgodose detta utbildningsbehov bör i enlighet med kommitténs förslag ettåriga förberedande yrkeskurser i fortsättningen kunna ingå som ett led i den ordinarie kursverksamheten vid lantbruksskolorna i den mån behov av dylik utbildning föreligger. Den av kommittén förordade uppläggningsplanen av ettårskursen föranleder i princip ingen erinran från min sida.

Huvuddelen av den förberedande yrkesutbildningen i jordbruk synes även i fortsättningen komma att ske genom praktik på föräldragården eller hos andra jordbrukare. I syfte att öka tillgången på lämpliga praktikplatser för bland annat dem, som inte kan beredas plats i den skolmässiga förberedande yrkesutbildningen, har kommittén föreslagit, att särskilt statsbidrag skall utgå som ersättning åt sådana jordbrukare, som åtar sig att svara för praktisk utbildning av lantbrukselever. Med hänsyn till bland annat de erinringar beträffande utformningen och konsekvenserna av bidraget, som framförts vid remissbehandlingen, är jag emellertid inte beredd att tillstyrka kommitténs förslag i denna del.

Grundläggande yrkesutbildning. Den av kommittén föreslagna sänkningen av minimiåldern från för närvarande 18 år för inträde i lantmanna- och lantbruksskolor till 16 år för inträde i grundläggande yrkeskurs anser jag mig böra tillstyrka. Genom denna sänkning av inträdesåldern erhålls en direkt anknytning till den obligatoriska skolan. Såsom bland annat skolöverstyrelsen framhållit kan man därvid undvika de betydande olägenheter, som nuvarande bestämmelser medfört för de på jordbruksutbildning inriktade ungdomar, som hittills nödgats vänta ett eller två år för att få tillgodogöra sig den skolmässiga yrkesutbildningen. En lägre inträdesålder till lantbrukets yrkesskolor än för närvarande synes också vara nödvändig med hänsyn till att jordbruksnäringen bör ställas i paritet med övriga näringar vid rekryteringen av ny arbetskraft. Därtill kommer att ungdomar i denna ålder lättare kan avvaras i arbetet på hemgården. Den förordade sänkningen av in-

trädesåldern bör sålunda kunna medverka till att allt flera av de blivande yrkesutövarna inom jordbruket skaffar sig grundläggande yrkesutbildning.

Den av kommittén föreslagna utformningen av den grundläggande yrkesutbildningen med tre olika kurstyper är enligt min mening lämpligt avvägd. Utbildningen på denna nivå bör sålunda omfatta dels grundläggande yrkeskurs, omfattande minst 21 veckor, dels kortare grundläggande yrkeskurs för redan yrkesverksamma, omfattande cirka tio veckor, dels grundläggande praktisk-teoretisk yrkeskurs, omfattande 42 veckor.

I fråga om kursernas innehåll har vid remissbehandlingen framförts vissa önskemål. Sålunda har föreslagits, att övningar och demonstrationer samt arbetsteknik och arbetsplanering skall ges en mera framskjuten plats än i kommitténs förslag till undervisningsplaner. Vidare har bland annat yrkats på att de naturvetenskapliga ämnena skall infogas i närliggande fackämnen. Enligt min mening synes de av kommittén utarbetade förslagen utgöra en lämplig norm för den praktiska utformningen av undervisningen. Såsom kommittén framhållit bör emellertid genom tillsynsmyndighetens försorg utarbetas normalplaner för kurserna. Vid utarbetandet av dessa planer bör hänsyn kunna tas till de framförda önskemålen. Dessa planer bör givetvis efterhand anpassas efter utvecklingens krav.

Kommittén har förordat, att försöksverksamhet genom tillsynsmyndighetens försorg igångsätts i syfte att successivt förlänga den grundläggande yrkeskursen om 21 veckor för att därigenom göra den mera effektiv. Några remissinstanser har emellertid ifrågasatt om det är möjligt att rekrytera elever till en förlängd grundläggande yrkeskurs, eftersom denna skulle komma att sträcka sig över betydande delar av vegetationsperioden. Man har därvid framhållit, att säsongvariationen i jordbrukets arbetsintensitet gör, att man måste räkna vinterhalvåret som den egentliga studietiden för i jordbruket sysselsatta ungdomar. För min del har jag intet att erinra mot att den av kommittén föreslagna försöksverksamheten igångsätts.

Den av kommittén föreslagna kortare grundläggande yrkeskursen om tio veckor för redan yrkesverksamma jordbrukare och lantarbetare, som uppnått en ålder av minst 25 år, har mottagits med tillfredsställelse av remissinstanserna. Även jag är av den uppfattningen, att denna nya kursform kommer att få stor betydelse för att höja yrkesskickligheten bland dem, som i yngre år av en eller annan anledning inte varit i tillfälle att genomgå grundläggande yrkeskurs. Jag har inte heller något att erinra mot det förslag till närmare utformning av kursens innehåll, som kommittén framlagt. Allteftersom erfarenheter av denna kursform blir tillgängliga, bör emellertid tillsynsmyndigheten kunna vidta de jämkningar, som visar sig erforderliga. Därvid synes bland annat kunna övervägas att såsom skogsstyrelsen ifrågasatt införa en kombinerad jord- och skogsbrukskurs, avsedd för denna elevkategori.

Kommitténs förslag om en relativt omfattande undervisning i skogshushållning i de längre grundläggande yrkeskurserna inom områden, där skogsbruket dominerar, har godtagits av flertalet remissinstanser, som yttrat sig

i denna fråga. Flera av dem har därvid understrukit betydelsen av att skogs- och jordbruksundervisningen så långt möjligt samordnas, bland annat med hänsyn till att flertalet blivande jordbrukare behöver såväl jordbruks- som skogsutbildning.

Även enligt min mening är det angeläget med en nära samordning av jordbruks- respektive skogsbruksutbildningen för blivande brukare av egendomar med såväl jord som skog. För att denna samverkan skall kunna ske på ändamålsenligaste sätt bör emellertid vissa riktlinjer föreligga för lantbruksskolornas respektive de skogliga yrkesskolornas uppgifter i detta avseende. Jag har för min del intet att erinra mot att lantbruksskolorna ges möjlighet att meddela jordbrukare utbildning i skogsskötsel av ungefär den omfattning, som kommittén föreslagit. De skogliga yrkesskolorna bör å andra sidan svara för undervisningen i skogsbruk av jordbrukare, som vill förvärva mera omfattande kunskaper på detta område än vad lantbruksskolorna tillhandahåller. Även den på skogsbruk specialiserade förmansutbildningen bör i sin helhet vara förlagd till skoglig yrkesskola. I den mån så visar sig ändamålsenligt bör skogsutbildningen i lantbruksskolornas grundläggande yrkeskurs kunna förläggas till skoglig yrkesskola. Vad jag nu anfört synes böra utgöra en allmän riktlinje för skogsutbildningen vid lantbruksskolorna. Med utgångspunkt härifrån bör omfattningen av sådan undervisning efter prövning av tillsynsmyndigheten kunna anpassas efter vad som bedöms erforderligt för att tillgodose behovet i den bygd, där vederbörande lantbruksskola är belägen.

För att på längre sikt få till stånd en närmare samordning mellan skogs- och jordbruksundervisningen kan det i många fall vara lämpligt att samförlägga jordbrukets och skogsbrukets yrkesskolor. Därigenom synes man dels kunna öka möjligheterna att rationellt utnyttja lärare, lokaler och övriga undervisningsresurser, dels skapa förutsättningar för en bättre utbildning av blivande brukare av egendomar med såväl jord som skog. Jag avser att närmare beröra dessa spörsmål i samband med att förslag rörande riktlinjer för den skogliga yrkesutbildningen framläggs.

Specialiserad yrkesutbildning. Lantbruksundervisningskommittén har föreslagit, att specialkurser av åtta till tolv veckors längd skall kunna anordnas inom ett flertal olika ämnesområden. Förslaget har biträtts av remissinstanserna, som framhållit att sådana kurser kommer att bli värdefulla särskilt för dem, som genomgått grundläggande yrkesutbildning vid tidig ålder. Även med hänsyn till att utvecklingen inom jordbruksproduktionen går mot en ökad specialisering har kurser av detta slag ansetts bli ändamålsenliga.

För egen del finner jag mig böra biträda kommitténs förslag, att specialkurser skall få anordnas inom lämpliga ämnesområden. Kurserna torde i huvudsak böra utformas efter de riktlinjer, som kommittén dragit upp. Jämkningsåtgärder bör emellertid vidtas av tillsynsmyndigheten i den mån så befinns påkallat med hänsyn till framtida erfarenheter. Redan från början

synes emellertid enligt min mening följande vid remissbehandlingen framförda synpunkter böra beaktas.

Beträffande inträdesfordringarna till specialkurs har kommittén föreslagit, att genomgången grundläggande yrkesutbildning efter en övergångstid skall utgöra formellt kompetenskrav. Undantag från denna regel skall dock få göras, då det gäller starkt specialiserade kurser, t. ex. fjäderfäkurser. Flera remissinstanser har framhållit, att särskilt äldre sökande, som har långvarig jordbrukspraktik, bör kunna erhålla tillträde även till andra specialkurser utan föregående grundläggande yrkeskurs. Det synes nämligen under lång tid framöver komma att finnas åtskilliga jordbrukare och lantarbetare, som först vid mera mogen ålder kommer till insikt om behovet av att fördjupa sitt kunnande inom ett speciellt område utan att då ha möjlighet att genomgå en grundläggande yrkeskurs. Dessa synes inte heller enligt min mening böra utestängas från den specialiserade yrkesutbildningen. Jag förordar därför, att under en betydande övergångstid tillträde till specialkurs bör kunna erhållas utan genomgången grundläggande yrkeskurs. Först när den grundläggande yrkesutbildningen blivit mera vanlig än vad som nu är fallet och en betydande del av de yrkesverksamma inom jordbruket genomgått sådan utbildning, torde krav på grundläggande yrkeskurs mera generellt böra tillämpas. I fråga om vissa speciella kursformer, såsom kontrollassistentutbildning, bör dock liksom nu genomgången grundläggande yrkeskurs uppställas som inträdesvillkor. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av tillsynsmyndigheten utforma närmare bestämmelser beträffande inträdeskraven vid specialkurser.

Åtskilliga remissinstanser har förordat avkortning eller uppdelning av specialkurserna med hänsyn till att äldre, redan yrkesverksamma jordbrukare och jordbruksanställda kan ha svårigheter att vara hemifrån under en längre tid. För min del finner jag dessa synpunkter värda beaktande. Eftersom man hitintills har mycket begränsad erfarenhet från kurser av detta slag, torde det vara nödvändigt med en viss försöksverksamhet, bland annat beträffande kursernas längd. Skolorna bör sålunda medges möjlighet att pröva specialkurser, som är kortare än åtta till tolv veckor. Även längre specialkurser, t. ex. i fjäderfäskötsel, varom önskemål särskilt framförts, bör kunna prövas. Det torde böra ankomma på tillsynsmyndigheten att utforma kursplaner för dessa kortare eller längre specialkurser samt att tillse, att de erhåller en viss enhetlighet.

Specialkurser bör som nyss anförts kunna anordnas inom samtliga de ämnesområden, där tillräcklig elevanslutning kan erhållas. Därmed bör det i huvudsak vara möjligt att tillgodose de önskemål, som i detta avseende framförts vid remissbehandlingen. Det är emellertid uppenbart, att specialkurser av olika slag, särskilt inom vissa ämnesområden, inte kan anordnas vid samtliga lantbruksskolor. Det torde böra ankomma på tillsynsmyndigheten att tillse att sådana kurser koncentreras till vissa lantbruksskolor och därvid förläggs till de delar av landet, där anslutningen kan påräknas bli störst. Tillsynsmyndigheten bör samtidigt sörja för att berörda yrkesutövare inom andra delar av landet blir informerade om dessa kurser.

Utbildning av arbets- och driftsledare samt ladugårdsförmän. Den av kommittén föreslagna ettåriga arbets- och driftsledarkursen synes mig väl lämpad för utbildning av arbetsbefäl och driftsledare inom det större jordbruket. Jag anser mig därför i huvudsak kunna godta den föreslagna utformningen av denna kurs.

I likhet med åtskilliga remissinstanser vill jag emellertid förorda, att möjligheter skapas att vid sidan av arbets- och driftsledarkursen tillgodose behovet av en utbildning på denna nivå, som är bättre lämpad för flertalet blivande jordbrukare vid medelstora gårdar än vad den föreslagna kursen ansetts vara. För sådana jordbrukare kan behovet av en fortsatt utbildning efter grundläggande yrkeskurs väntas öka i framtiden, bland annat med hänsyn till att den grundläggande yrkeskursen i större utsträckning än för närvarande kommer att genomgåas av yngre elever. Jag anser mig därför inte böra biträda kommitténs förslag att slopa den utbildning på denna nivå, som i huvudsak redan nu finns vid vissa lantmannaskolor i form av en andra vinterkurs. I likhet med ett betydande antal remissinstanser förordar jag, att denna kursform i princip bibehålls parallellt med arbets- och driftsledarkursen och utformas med utgångspunkt från det för denna framlagda förslaget till undervisningsplan. I undervisningsplanen för denna parallella kursform, som synes böra benämnas förkortad driftsledarkurs, bör relativt sett större utrymme än i arbets- och driftsledarkursen ges åt sådana tekniska och företagsekonomiska ämnen, som är av särskild betydelse för blivande driftsledare vid medelstora jordbruk. Relativt sett mindre utrymme bör samtidigt ges åt sådana ämnen som arbetsledning och psykologi. Den förkortade driftsledarkursen bör i princip förläggas till vinterhalvåret och omfatta minst 21 veckor.

För inträde till såväl den ettåriga arbets- och driftsledarkursen som den förkortade driftsledarkursen bör fordras genomgången grundläggande yrkeskurs samt minst två års yrkespraktik i jordbruk eller därmed jämförbar annan praktik. Praktiken bör företrädesvis vara fullgjord efter genomgången grundläggande yrkesutbildning. För äldre sökande med flerårig praktik bör dock undantag kunna göras i detta senare avseende. Minimiåldern för inträde bör vara 19 år. Såväl arbets- och driftsledarkursen som den förkortade driftsledarkursen, den senare kompletterad med minst sex månaders kvalificerad praktik och vidareutbildning av betydelse för de fortsatta studierna, synes böra godtas som grund för inträde i lantmästarkursen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av tillsynsmyndigheten fastställa närmare riktlinjer för den förkortade driftsledarkursen.

Blivande arbets- och driftsledare inom jordbruket synes böra erbjudas möjlighet att erhålla även viss kvalificerad skoglig utbildning. Den lämpligaste utformningen av dylik specialutbildning bör emellertid närmare undersökas av tillsynsmyndigheten och skogsstyrelsen gemensamt.

Vissa remissinstanser har uttryckt farhågor för att det av kommittén föreslagna antalet skolor med arbets- och driftsledarutbildning (Alnarp, Bolserup och Ulvhäll) inte skulle vara tillfyllest. I och med att en förkortad

driftsledarkurs tillkommer, synes man emellertid inte för närvarande behöva hysa sådana farhågor. Spörsmålet om det för arbets- och driftsledarutbildningen erforderliga antalet lantbruksskolor bör emellertid uppmärksammas följas av tillsynsmyndigheten. Den förkortade driftsledarkursen bör i första hand förläggas till de skolor, som redan har s. k. andra vinterkurs. Även vissa andra lantbruksskolor bör emellertid, i den mån behov härav föreligger, av tillsynsmyndigheten kunna medges rätt att anordna sådan kurs. Det torde böra ankomma på tillsynsmyndigheten att kontinuerligt anpassa antalet lantbruksskolor med utbildning av detta slag efter föreliggande behov.

Den av kommittén föreslagna utformningen av den framtida utbildningen av ladugårdsförmän föranleder ingen erinran från min sida. Ladugårdsförmanskurs bör sålunda i framtiden begränsas till 24 veckor. För inträde till sådan kurs bör krävas genomgången grundläggande yrkeskurs om minst 21 veckor samt minst två års praktik i djurskötsel. Normalt bör praktiken ha fullgjorts efter den grundläggande yrkeskursen. Liksom i fråga om arbets- och driftsledarkursen bör emellertid tillsynsmyndigheten äga avgöra i vilken utsträckning flerårig praktik före yrkeskursen skall få tillgodoräknas. I stället för grundläggande yrkeskurs om minst 21 veckor synes, såsom kommittén föreslagit, kortare yrkeskurs kompletterad med djursköttarkurs böra kunna godtas för inträde vid ladugårdsförmanskurs.

I enlighet med kommitténs förslag bör ladugårdsförmanskurserna förläggas till Bollerups och Ulvhälls lantbruksskolor. Frågan om behovet av antalet kurser med denna utbildning bör följas av tillsynsmyndigheten.

Utbildning av lantmästare. De från den hittillsvarande driftsledarkursen vid Alnarp utexaminerade benämns lantmästare. För att undvika förväxlingar med de tidigare förordade arbets- och driftsledarkurserna bör i enlighet med lantbruksundervisningskommitténs förslag berörda utbildning i fortsättningen benämnas lantmästarutbildning.

Lantmästarutbildningen är för närvarande ettårig. För tillträde till denna utbildning krävs bland annat genomgången lantbruksskola eller lantmannaskolans längre kurs samt tre års jordbrukspraktik. Även enligt lantbruksundervisningskommitténs förslag skall lantmästarutbildningen utgöras av en ettårig odifferentierad kurs. Av facklig förutbildning skall enligt kommittén i princip krävas genomgången arbets- och driftsledarkurs. Remissinstanserna har överlag godtagit den föreslagna utformningen av lantmästarkursens innehåll men i åtskilliga yttranden har ifrågasatts, om inte de elever som redan före arbets- och driftsledarkursen inriktat sig på en lantmästarutbildning borde kunna erbjudas en sammanhängande tvåårig kurs i stället för två skilda, var för sig avslutade kurser. Genom en sådan anordning skulle enligt dessa remissinstanser vinnas avsevärda pedagogiska fördelar och därmed en effektivare undervisning. Samtidigt skulle de elever, som först på ett senare stadium, d. v. s. efter arbets- och driftsledarkursen eller motsvarande utbildning, bestämt sig för lantmästarutbildning, kunna genomgå en ettårig lantmästarkurs.

Eftersom lantmästarkursen redan nu är och även för framtiden synes böra vara uppdelad på minst två parallella undervisningsavdelningar, föreligger i och för sig intet hinder att göra den ena avdelningen tvåårig — samt däri inkludera också den arbets- och driftsledarkurs, som är avsedd att förläggas till Alnarp — och den andra avdelningen ettårig. Enligt vad lärarkollegiet vid Alnarpsinstitutets lantbruksavdelning uppger i sitt yttrande kan denna anordning genomföras utan nybyggnader eller ökade kostnader för lärarlöner. Med hänsyn härtill samt till att en kombination av ett- och tvååriga lantmästarkurser utgör en smidig lösning av föreliggande problem har jag intet att erinra mot att lantmästarutbildningen vid Alnarp organiseras på två avdelningar, varav den ena är ettårig och den andra tvåårig.

Av facklig förutbildning för inträde vid den ettåriga lantmästarkursen bör krävas antingen genomgången arbets- och driftsledarkurs eller förkortad driftsledarkurs, kompletterad med minst sex månaders kvalificerad praktik och vidareutbildning av betydelse för de fortsatta studierna, eller på annat sätt inhämtade kunskaper motsvarande de i arbets- och driftsledarkursen meddelade. För inträde vid den tvååriga lantmästarkursen bör av facklig förutbildning krävas genomgången grundläggande yrkeskurs samt minst två års lantbrukspraktik efter yrkeskursen eller samma fordringar som för inträde i arbets- och driftsledarkurs. Minimiåldern för inträde i den ettåriga lantmästarkursen bör såsom kommittén föreslagit fastställas till 20 år, medan minimiåldern för inträde i den tvååriga lantmästarkursen bör vara densamma som vid inträde i arbets- och driftsledarkursen, d. v. s. 19 år.

Av allmänteoretiska förkunskaper för inträde i såväl ettårig som tvåårig lantmästarkurs bör krävas kunskaper i ämnena svenska, matematik, fysik, kemi, biologi och engelska av ungefär samma omfattning som i väl inhämtade kurser enligt årskurs 9 g i grundskolan.

Den av kommittén föreslagna allmänna utformningen av lantmästarutbildningen liksom de framlagda rekommendationerna beträffande undervisningens uppläggning m. m. synes enligt min mening utgöra en lämplig grund för den fortsatta lantmästarutbildningen. Sedan närmare erfarenheter vunnits av undervisningen enligt kommitténs förslag synes en mera definitiv undervisningsplan böra fastställas av tillsynsmyndigheten. Redan nu bör emellertid i enlighet med kommitténs förslag lantmästarkursens omfattning fastställas till 42 veckor. Såsom avdelningskollegiet vid Alnarpsinstitutet framhållit bör lantmästarutbildningen avslutas med en officiellt godtagen examen.

Med hänsyn till det förhållandevis mogna elevmaterial som genomgår lantmästarkurserna synes det motiverat att ge eleverna möjlighet att i ordnade former framföra sina synpunkter och önskemål i fråga om undervisningen. Som förebild torde en undervisningsnämnd av den typ, som finns vid universitet och högskolor, kunna tjäna. Jag anser mig därför böra förordna, att vid lantbruksavdelningen i Alnarp inrättas en undervisningsnämnd, bestående av föreståndaren för avdelningen såsom självskrivnen ordförande, två av lektorerna och en annan lärare vid avdelningen samt tre ledamöter, utsedda av elevkåren.

Riksförbundet Sveriges 4 H och Svenska lantbrukstjänstemannaförbundet har tagit upp frågan om att inrätta ett treårigt lantbruksgymnasium. Ett sådant gymnasium, som enligt förslaget skulle kunna meddela förutbildning för inträde vid bland annat lantbrukshögskolan, torde få en inriktning av utbildningen, som ganska avsevärt avviker från lantmästarkursens. För inträde vid lantbrukshögskolan krävs nämligen av facklig förutbildning endast ett års praktisk-teoretisk jordbruksutbildning, vilket avsevärt understiger vad en utbildad lantmästare har. Ett lantbruksgymnasium torde sålunda snarare få betraktas som en ny utbildningsgång än som en ersättning för lantmästarkursen. Förslaget synes sålunda inte böra prövas i förevarande sammanhang.

Lantbruksundervisningskommittén har med hänvisning till den osäkerhet, som för närvarande råder i fråga om utbildningsbehovet, föreslagit, att antalet elevplatser vid lantmästarkurserna tills vidare begränsas till högst 60. Om behovet av lantmästarutbildning för framtiden skulle öka, bör det dock enligt kommittén övervägas att inrätta ytterligare en lantmästarkurs i mellersta Sverige. I ett till betänkandet fogat särskilt yttrande liksom i åtskilliga remissyttranden har framhållits, att antalet elevplatser vid lantmästarutbildningen bör utökas, så att blivande jordbrukare inte i den omfattning, som för närvarande sker, hindras att skaffa sig denna utbildning. Antalet sökande till lantmästarutbildning har under åren 1955—1959, enligt vad kommittén uppgett, varit i genomsnitt mer än dubbelt så stort som antalet elevplatser. Under de två senaste åren har antalet sökande ökat ytterligare.

För min del anser jag det vara en angelägen uppgift från samhällets sida att sörja för att de, som önskar en kvalificerad yrkesutbildning, också erbjuds möjlighet att skaffa sig denna. Inte minst gäller detta lantmästarutbildningen, som visat sig vara mycket lämplig inte endast för driftsledare vid större jordbruk utan även för anställda inom såväl jordbrukets undervisnings-, upplysnings- och försöksverksamhet som inom handel och industri i anslutning till jordbruksproduktionen. Enligt min mening bör tillsynsmyndigheten därför undersöka förutsättningarna att öka antalet elevplatser vid lantmästarutbildningen i Alnarp. Som underlag för åtgärder i detta hänseende bör tillsynsmyndigheten och arbetsmarknadsstyrelsen gemensamt utföra kontinuerliga prognoser över utbildningsbehovet.

Lanthushållsskolorna. Lantbruksundervisningskommitténs förslag beträffande lanthushållsskolorna innebär bland annat, att den nuvarande helårskursen om 44 veckor och halvårskursen om 22 veckor skall avkortas till 39 respektive 21 veckor, att en avslutande specialkurs om tre veckor skall ingå i den vid dessa skolor anordnade hemvårdarinneutbildningen samt att specialkurser av varierande längd skall anordnas i bland annat för lanthusmodrar aktuella ämnen. Vidare föreslås att inträdesåldern vid lanthushållsskolan, vilken för närvarande är 17 år, sänks till 16 år, så att lanthushållsskolans kurser kan genomgå i direkt anslutning till den obligatoriska skolan. De av kommittén framförda förslagen har i huvudsak godkänts av de remissinstanser, som yttrat sig beträffande lanthushållsutbildningen.

Enligt min mening synes intet vara att erinra mot den föreslagna avkortningen av helårs- och halvårskurserna. Lanthushållsskolorna kan härigenom tillämpa samma läsårstid som förordats för lantbruksskolorna, nämligen 42 veckor, och samtidigt erhålla visst utrymme för specialkurser. Jag vill vidare tillstyrka, att hemvårdarinneutbildningen erhåller den utformning kommittén föreslagit, vilket bland annat innebär, att en särskild avslutningskurs om tre veckor tillkommer. Önskemål om en sådan kurs, där eleverna får tillfälle att sammanfoga de olika praktiska och teoretiska utbildningsmomenten till en helhet, har förelegat sedan länge. Inom lantbruksskolorna liksom inom lantbruksundervisningen i övrigt bör efter prövning av tillsynsmyndigheten specialkurser i mån av behov kunna anordnas. Den av kommittén föreslagna sänkningen av inträdesåldern vid lantbruksskolorna föranleder ingen erinran från min sida.

Såväl kommittén som särskilt vissa remissinstanser har understrukit angelägenheten av att kvinnorna inom jordbruket erbjuds utbildning inte bara i rena hushållsämnen utan även i vissa arbetsuppgifter, som sammanhänger med jordbruksdriften. De kvinnliga familjemedlemmarna torde redan nu svara för en rätt betydande del av arbetsinsatsen i själva jordbruksproduktionen. Mekaniseringen av jordbruksarbetet medför vidare, att allt flera arbetsuppgifter kan utföras av kvinnor, samtidigt som hushållsarbetets rationalisering minskar behovet av arbete i hemmen. Kvinnornas arbetsinsats i jordbruket framhålls vara särskilt värdefull under sådana arbetstoppar som sådd och skörd eller då mannen av någon anledning, såsom sjukdom, militärinkallelse eller dylikt, inte kan sköta jordbruket. Även enligt min mening bör eleverna vid lantbruksskolorna, i den mån de så önskar, ges möjlighet att erhålla utbildning i vissa lantbruksgöromål, såsom traktorkörning och andra maskinarbeten samt lantbruksbokföring och lantbruksekonomi. Denna utbildning synes böra handhas av den lärarpersonal, som finns vid lantbruksskolorna. Utbildningen synes böra anordnas antingen som särskilda kurser vid lantbruksskolorna eller genom frivilligt tillval av vissa lantbruksskolor vid genomgång av kurs vid lantbruksskola. Det senare tillvägagångssättet förutsätter, att lantbruksskolan är belägen i närheten av en lantbruksskola. Det torde böra ankomma på tillsynsmyndigheten att utarbeta förslag till undervisningsplaner m. m. för den yrkesutbildning i lantbruksgöromål, som jag sålunda vill förordas.

Regionala skolstyrelser. Lantbruksundervisningskommittén har föreslagit, att inom varje landstingsområde skall inrättas en för samtliga lantbrukets yrkesskolor inom området gemensam styrelse, bestående av sju ledamöter, varav fyra utses av landstingets förvaltningsutskott, två av hushållningssällskapet förvaltningsutskott och en av vederbörande skogsvårdsstyrelse. Detta förslag om regionala skolstyrelser har såsom framgår av det föregående föranlett en rätt ingående diskussion i åtskilliga yttranden. Flera förslag till lösning av skolstyrelsefrågan har därvid framförts. Det övervägande antalet remissinstanser har emellertid förordat regional samver-

kan i en eller annan form och ansett, att en sådan samverkan bör kunna bidra till ett bättre utnyttjande av de resurser, som disponeras för yrkesutbildning inom jordbruksområdet. Ur statliga synpunkter får det anses vara en angelägen uppgift att tillse att organisationen som sådan inte förorsakar onödiga kostnader. Staten svarar nämligen för närvarande för drygt två tredjedelar av de årliga kostnaderna vid lantbrukets yrkesskolor. I likhet med flertalet remissinstanser anser jag, att en regional samverkan även bör kunna bli ett betydelsefullt led i strävandena att effektivisera jordbrukets yrkesutbildning.

Såsom framgår av remissyttrandena kan den eftersträvade regionala samverkan ges ett flertal olika organisatoriska utformningar. De remissinstanser, som har erfarenheter från skogsområdet, där en regional samverkan redan förekommer inom skogsvårdsstyrelsernas ram, förordar, att hushållningssällskapens förvaltningsutskott skall ges den regionala ledningen av jordbrukets yrkesutbildning. En sådan lösning synes också enligt min mening i vissa avseenden vara ändamålsenlig. Den synes dock svår att förverkliga bland annat med hänsyn till att landstingen, som svarar för omkring en fjärdedel av de årliga kostnaderna för lantbrukets yrkesskolor, bör äga ett större inflytande på skolornas ledning än en sådan lösning skulle möjliggöra. Från några remissinstanser har framhållits, att länskolnämnden borde bli regional tillsynsmyndighet. Man har därvid pekat på att denna nämnd har pedagogisk och övrig expertis för handläggning av skolfrågor. Mot en sådan lösning talar emellertid behovet av samordning av lantbruksundervisningen med den av hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelser bedrivna rådgivningsverksamheten. Vissa andra remissinstanser har förordat, att den önskvärda regionala samordningen bör ske genom någon form av samarbetsnämnd, som emellertid inte skulle vara beslutande utan endast ha rådgivande uppgifter. En sådan lösning synes emellertid enligt min mening inte på ett godtagbart sätt tillgodose det behov av samordning som föreligger, eftersom en nämnd med så starkt begränsade befogenheter skulle få mycket små möjligheter att påverka lantbruksundervisningens uppläggning och utformning.

I likhet med flertalet av de remissinstanser, som är positiva till en regional ledning av lantbruksundervisningen, anser jag, att kommitténs förslag om särskilda regionala skolstyrelser utgör den bästa lösningen av föreliggande problem. Inom varje län bör sålunda inrättas en gemensam regional styrelse för samtliga lantbrukets yrkesskolor. Denna styrelse bör normalt bestå av sju ledamöter. Av dessa bör fyra utses av skolornas huvudmän, en av hushållningssällskapets förvaltningsutskott, en av skogsvårdsstyrelsen och en av länskolnämnden. Huvudmännen bör vara representerade i förhållande till det antal skolor de äger. I län med två landsting bör vardera landstingsområdet utse två ledamöter och i län med två hushållningssällskap bör dessa gemensamt utse en representant. Skulle i län med mer än en huvudman fråga uppkomma om annan representation för huvudmännen än nyss förordats bör spørgsmålet härom underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Lantbruksdirektören bör, såsom kommittén föreslagit, vara adjungerad ledamot av den regionala styrelsen. Rektor vid lantbrukets yrkesskola bör, i den mån så befins lämpligt, vara föredragande i frågor som berör skolan. Vid valet av ledamöter i styrelsen bör beaktas, att sammansättningen blir sådan, att jämväl lantbrukets undervisningens intressen blir tillgodosedda.

Därest särskilda skäl föreligger, bör Kungl. Maj:t efter framställning av huvudman för lantbrukets yrkesskola kunna undanta skolan från den regionala styrelsens överinseende. Sådan skola skall ha egen styrelse, som handlägger de uppgifter, som eljest ankommer på den regionala styrelsen. Även huvudmän, som samverkar i en regional styrelse, bör kunna, därest de finner detta ändamålsenligt, bibehålla de nuvarande lokala skolstyrelserna. Dessa lokala skolstyrelser bör i sådana fall handlägga de ärenden, som den regionala styrelsen delegerar till dem och i övrigt verka för att arbetet vid skolan bedrivs ändamålsenligt. Huvudmän, som samverkar i en regional styrelse och som samtidigt har lokal skolstyrelse, bör själva äga utse samtliga ledamöter i den lokala skolstyrelsen.

Arvoden, reseersättningar och dylikt till den regionala styrelsens ledamöter torde böra utgå från det organ, som utser respektive ledamöter. Statens lönenämnd har ifrågasatt, om inte dylika ersättningar bör regleras centralt för att undvika olikheter de skilda styrelserna emellan. Enligt min mening synes en viss enhetlighet böra eftersträvas.

Lantbruksundervisningens centrala ledning. Lantbruksundervisningskommittén har ansett, att övervägande skäl talar för att den nuvarande organisationen med lantbruksstyrelsen som central tillsynsmyndighet för lantbruksundervisningen bör bibehållas. Kommitténs ställningstagande i denna fråga har biträts av det överväldigande flertalet av remissinstanserna. Endast i ett fåtal remissyttranden förordas överstyrelsen för yrkesutbildning som central tillsynsmyndighet för lantbrukets yrkesskolor.

Eftersom spørsmålet om yrkesutbildningens centrala ledning för närvarande är föremål för särskild utredning, anser jag mig inte böra föreslå, att denna fråga nu löses definitivt. Tills vidare bör emellertid lantbruksstyrelsen vara central tillsynsmyndighet för lantbrukets yrkesskolor.

Lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå. Den av mig förordade omorganisationen av lantbruksundervisningen torde bland annat medföra, att ökade krav kommer att ställas på effektiv central ledning av denna verksamhet. I likhet med lantbruksundervisningskommittén anser jag det därför nödvändigt med en viss förstärkning av personalen vid lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå. I stället för en nu befintlig arvodesbefattning för ärenden rörande lantbrukets undervisningen bör sålunda från och med den 1 juli 1963 inrättas en tjänst som förste byråinspektör i lönegrad Ae 23. Vidare bör från och med den 1 juli 1962 den nuvarande tjänsten som förste byråinspektör i lönegrad Ao 23 utbylas mot en tjänst som byrådirektör i lönegrad Ao 24 och i stället för en tjänst som amanuens i reglerad befordringsgång inrättas en tjänst som förste byråsekreterare i lönegrad Ae 21.

Vissa skolorganisatoriska problem. Lantbruksundervisningskommittén har föreslagit, att undervisningen vid lantbrukets yrkesskolor i regel skall pågå 42 veckor per läsår samt att helårsanställd lärare skall åtnjuta ferier under övrig del av året. Rektor skall emellertid enligt förslaget vara tjänstgöringsskyldig hela året samt åtnjuta författningsenlig semester. Remissinstanserna har i allmänhet ställt sig tveksamma till förslaget om ferier. Bland annat framhåller man, att betydande svårigheter skulle uppstå, om skolornas verksamhet skulle avbrytas för en längre period under sommaren. Särskilt för Norrlands vidkommande med dess korta vegetationsperiod anses ett längre uppehåll på sommaren vara svårt att förena med den praktiska undervisningen. Vidare framhålls, att samverkan med hushållningssällskapen försvåras om ferier införs vid lantbrukets yrkesskolor.

För egen del finner jag i likhet med flertalet remissinstanser den vid lantbrukets yrkesskolor bedrivna undervisningen vara av sådan karaktär, att för lärarna vid dessa skolor bör föreskrivas semester och inte ferier. Detta innebär, att lärarna vid lantbrukets yrkesskolor bör vara tjänstgöringsskyldiga under hela året med undantag för den tid, som de åtnjuter författningsenlig semester. Emellertid synes praktiska skäl tala för att dessa lärare i likhet med flertalet övriga lärare skall kunna erhålla ledighet i samband med kursuppehåll vid större helger, såsom jul- och påskhelgerna. Denna ledighet, som alltså tillkommer utöver författningsenlig semester, bör uppgå till högst 15 söckendagar per år och synes böra få uttas endast i den mån så kan ske med hänsyn till det övriga arbetets behöriga gång vid skolorna. Det torde böra ankomma på tillsynsmyndigheten att utfärda föreskrifter beträffande denna ledighet.

Av olika skäl synes det mig ändamålsenligt att fastställa en viss normal-läsårstid. I likhet med kommittén vill jag sålunda förorda, att undervisningen vid lantbrukets yrkesskolor i regel skall pågå 42 veckor per läsår. I den mån tjänstgöringsskyldig lärare inte är tagen i anspråk för undervisning skall denne medverka vid förberedelsearbeten för undervisningen samt vid försöksverksamhet, som bedrivs i skolans regi, delta i ledningen och övervakningen av skolorbruk eller fullgöra fyllnadstjänstgöring utanför skolan.

Kommitténs förslag att i princip samma regler för minimiantal elever per undervisningsavdelning skall tillämpas vid lantbrukets yrkesskolor som vid yrkesskolor inom industri- och hantverk, handel samt husligt arbete föranleder inte någon erinran från min sida. I enlighet härmed bör sålunda vid början av varje kurs med övervägande teoretisk undervisning elevantalet uppgå till minst 16. Vid kurs med övervägande praktisk undervisning bör antalet elever uppgå till minst åtta. Tillsynsmyndigheten bör dock ha möjlighet att — då den undervisning som skall meddelas i kursen anses vara av särskild betydelse med hänsyn till lantbruksundervisningen i dess helhet — medge, att statsbidrag må utgå till kurs, som vid igångsättandet har minst fem elever, vilka på grund av läroämnenas fackliga natur inte lämpligen kan sammanföras med elever i annan kurs. Till kurs med över-

vägande praktisk undervisning synes därvid böra räknas även olika former av praktisk-teoretiska yrkeskurser och vissa slag av specialkurser, såsom maskinskötarkurser och kontrollassistentkurser.

Antalet ordinarie, extra-ordinarie och extra lärare vid varje enskild yrkesskola bör fastställas av tillsynsmyndigheten efter förslag av de regionala styrelserna. Vad i detta avsnitt föreslagits beträffande lärare avser i tillämpliga delar även undervisningsassistent.

Kommittén har föreslagit, att lärare, som åtar sig flera undervisningstimmar per vecka än som svarar mot undervisningsskyldigheten, skall äga uppbära särskild ersättning för dessa övertimmar. Detta spörsmål synes emellertid böra prövas i särskild ordning. Jag anser mig därför inte nu böra framlägga förslag i denna fråga. I enlighet med kommitténs förslag bör begreppet huvudkurs såsom beteckning på vissa kursformer slopas i samband med att den nya utbildningsgången genomförs.

Lärarpersonalen vid lantbrukets yrkesskolor. De i det föregående förordade förändringarna i lantbruksundervisningen medför bland annat, att arbetsövningar och praktisk utbildning kommer att få ökad omfattning vid lantbruksskolorna. Detta sammanhänger främst med att den förberedande yrkesutbildningen byggs ut men även med att den grundläggande utbildningen i ökad utsträckning kommer att genomgå av yngre elever. Med hänsyn till det ökade behovet av handledning och instruktion i undervisningen har lantbruksundervisningskommittén föreslagit, att särskilda tjänster för lantmästarutbildad personal inrättas. Detta förslag har över lag tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. Även för min del anser jag det ändamålsenligt, att tjänster av sådant slag inrättas vid lantbruksskolorna. Den högskoleutbildade lärarpersonalen kan härigenom i större utsträckning än eljest ägna sig åt den mera teoretiskt betonade undervisningen, samtidigt som den praktiska utbildningen omhändertas av personal med en omfattande och grundlig praktisk utbildning och erfarenhet. Kommittén har föreslagit, att den för den praktiska utbildningen disponerade personalen skall vara yrkeslärare. Med hänsyn till bland annat denna personals arbetsuppgifter anser jag mig emellertid böra föreslå, att tjänster som undervisningsassistent inrättas. Dessa tjänster, vilka i enlighet med kommitténs förslag successivt bör ersätta ett visst antal ämneslärartjänster, bör inrättas i lönegrad A 17.

Mot kommitténs förslag att även lärare med lantmästarexamen skall kunna utses till rektor vid lantbruksskola har vissa remissinstanser anfört betänkligheter. Man har bland annat framhållit, att en lantmästarutbildad lärare i egenskap av rektor skulle bli ansvarig för planering och ledning av en utbildning, där han inte äger behörighet att undervisa. För egen del vill jag emellertid inte motsätta mig, att även undervisningsassistent skall kunna utses till rektor. Med hänsyn till att huvuddelen av lantbruksskolornas undervisning även framgent kommer att vara av teoretisk karaktär samt ligga på de nivåer, där lantmästarutbildad personal endast i begränsad omfattning kommer att medverka i undervisningen, synes dock undervisningsassistent böra komma i fråga som rektor endast i särskilda fall.

I huvudsaklig anslutning till kommitténs förslag bör enligt min mening undervisningsskyldigheten per vecka fastställas till 10—20 teoretiska undervisningstimmar för föreståndaren vid Alnarpsinstitutets lantbruksavdelning och för rektor vid sådan lantbruksskola, som har arbets- och driftsledarkurs eller propedeutisk utbildning av agronomie studerande, samt till 12—20 teoretiska undervisningstimmar för rektor vid övriga lantbruksskolor samt för rektor vid lantbruksskola. För lektor vid Alnarpsinstitutets lantbruksavdelning bör undervisningsskyldigheten omfatta 18—24 teoretiska undervisningstimmar per vecka, för ämneslärare 20—24 teoretiska undervisningstimmar per vecka och för undervisningsassistent 34—40 praktiska undervisningstimmar per vecka. I de fall praktisk undervisning meddelas, skall en och en halv timmes sådan undervisning anses motsvara en timmes teoretisk undervisning. I ålagd undervisningsskyldighet bör såsom kommittén föreslagit få inräknas medverkan i hushållningssällskapens kursverksamhet och undervisning, som av lärare vid lantbruksskola fullgörs vid lantbruksskola. Även medverkan i kurser med hemkontakt skall efter vissa grunder få jämföras med undervisning vid skola. Det torde böra ankomma på tillsynsmyndigheten att utfärda närmare föreskrifter härom. Tillsynsmyndigheten bör vidare inom nyss angivna gränser för undervisningsskyldighet fastställa dennas omfattning med hänsyn till olikheter i förberedelsearbeten m. m. för skilda ämnen samt de arbetsuppgifter, som åligger rektor eller lärare vid sidan av undervisningen.

I enlighet med kommitténs förslag bör för anställning som ämneslärare vid lantbruksskola fordras, att sökande avlagt agronom-, civiljägmästar- eller hortonomexamen. För anställning som undervisningsassistent bör krävas, att sökande avlagt lantmästarexamen eller motsvarande examen.

Utöver dessa examina bör enligt kommitténs förslag för behörighet som ordinarie lärare föreskrivas minst fyra års väl vitsordad lärartjänstgöring, varav minst två år med minst 21 veckors undervisning per år vid lantbruksskola. Med lärartjänstgöring skall för återstående tid kunna jämföras tjänstgöring hos hushållningssällskap eller skogsvårdsstyrelse. Vissa remissinstanser har i anslutning härtill anfört, att de finner förslaget om att med återstående lärartjänstgöring skall jämföras endast tjänstgöring hos dessa organ alltför snävt.

Även jag är av den uppfattningen, att det är till nackdel för undervisningen, om behörighetsvillkoren görs så snäva, att detta minskar skolornas möjligheter att konkurrera om de bästa lärarkrafterna. För lärare vid lantbruksskola kan det vara lika värdefullt att ha några års tjänstgöring vid jordbrukets rationaliseringsorgan eller inom forsknings- och försöksverksamheten m. m. som att ha ytterligare lärarpraktik. Det synes dock nödvändigt att kräva viss minimitjänstgöring som lärare för behörighet till ordinarie befattningsgrad A 17 vid lantbruksskola bör sålunda enligt min mening fordras minst fyra års väl vitsordad tjänstgöring efter avlagd examen, varav minst

två års lärartjänstgöring med minst 21 veckors undervisning per år vid lantbruksskola. För undervisningsassistent i lönegrad A 17 bör vidare såsom kompetensvillkor föreskrivas genomgången pedagogisk grundkurs. Även för ämneslärare bör efter en övergångstid uppställas motsvarande krav på pedagogisk utbildning för erhållande av ordinarie tjänster.

För extra och extra-ordinarie ämneslärare vid lantbruksskola gäller för närvarande särskild befordringsgång. För att befrämja en önskvärd cirkulation mellan olika verksamhetsområden bör enligt min mening vid inplacering i denna befordringsgång även annan tjänstgöring än undervisning få tillgodoräknas i den mån denna tjänstgöring har betydelse för undervisningsverksamheten.

För anställning som rektor eller ämneslärare vid lanthushållsskola bör såsom kommittén föreslagit fordras, att sökande antingen avlagt examen vid statsunderstött lanthushållningsseminarium eller avlagt hushållslärary- eller textilläraryexamen vid statligt seminarium för huslig utbildning. Därutöver bör för behörighet som rektor krävas minst fyra års väl vitsordad tjänstgöring efter avlagd examen, varav minst två års lärartjänstgöring med minst 21 veckors undervisning per år vid lanthushållsskola. För behörighet som ordinarie ämneslärare vid lanthushållsskola bör fordras minst två års väl vitsordad tjänstgöring efter avlagd examen, varav minst ett års lärartjänstgöring med minst 21 veckors undervisning vid lanthushållsskola. Ämneslärare som tillhört A 15 under minst fyra år må efter prövning av tillsynsmyndigheten förordnas till extra ordinarie ämneslärare i Ae 16.

Vad kommittén i detta sammanhang anfört i fråga om förmän vid skolor, jordbruk, timlärare och övrig personal, såsom husmor, skrivpersonal m. fl., föranleder ingen erinran från min sida.

För närvarande tillsätts på lantbruksundervisningsområdet såväl rektor som samtliga lärare av skolans styrelse. I fråga om rektors- och ordinarie ämneslärartjänster prövas emellertid de sökandes behörighet av tillsynsmyndigheten, som därvid upprättar ett förslag, som upptar de tre mest meriterade av de sökande. Kommittén har föreslagit, att tjänst som rektor vid lantbruksskola och lanthushållsskola — i likhet med vad som tillämpas för motsvarande tjänster inom andra skolformer — skall tillsättas av tillsynsmyndigheten. Tjänst som ämneslärare och undervisningsassistent bör enligt kommitténs förslag tillsättas av den regionala skolstyrelsen utan föregående behörighetsprövning av tillsynsmyndigheten.

Mot de av kommittén föreslagna ändringarna i förfarandet vid tillsättning av rektor och ämneslärare har i rätt många remissyttranden framförts invändningar. Därvid har bland annat anförts, att erfarenheterna av det nuvarande tillsättningsförfarandet synes goda. Vidare har i anslutning till ett vid kommitténs betänkande fogat särskilt yttrande framhållits, att lantbruks- och lanthushållsskolas styrelse och huvudman, vilka har det ekonomiska ansvaret för skolor, jordbruket, bör få tillsätta rektor med hänsyn till att denne i regel också är föreståndare för skolor, jordbruket. Vad angår äm-

neslärarna har yrkats, att dessas behörighet även i fortsättningen bör prövas av tillsynsmyndigheten, varigenom större trygghet för en likartad bedömning skulle erhållas. I några av remissyttrandena har förordats, att det nuvarande systemet kompletteras med en för skolorna gemensam personalförteckning, som ger tillsynsmyndigheten möjlighet att omplacera överblivna befattningshavare vid nedläggning av skolor.

Liksom kommittén anser jag det ändamålsenligt, att rektor vid lantbrukets yrkesskolor — i likhet med vad som tillämpas för motsvarande tjänster inom andra skolformer — tillsätts av tillsynsmyndigheten. Den regionala skolstyrelsen bör vidare avge förord för den eller dem av de sökande, som styrelsen funnit böra ifrågakomma för tjänsten. I anslutning härtill vill jag förorda, att tillsynsmyndigheten efter framställning av regional styrelse skall kunna befria rektor från att förestå jordbruket. I sådant fall bör uppdras åt någon av lärarna vid skolan att i stället vara föreståndare. Härigenom ökas huvudmannens möjligheter att förvärva en för honom godtagbar driftsledare för skoljordbruket.

Tjänst som ämneslärare vid lantbruks- och lanthushållsskola samt som undervisningsassistent bör i enlighet med kommitténs förslag tillsättas av den regionala skolstyrelsen eller vid skola, som inte lyder under sådan styrelse, av den lokala skolstyrelsen. I likhet med vissa remissinstanser anser jag dock, att tillsynsmyndigheten liksom nu bör utföra behörighetsbedömning av ordinarie ämneslärare ävensom av undervisningsassistent i lönegrad A 17. Härigenom torde en enhetligare bedömning av de sökandes kompetens kunna erhållas.

Såsom kommittén anfört torde det — trots den ökning av undervisningstiden under sommarhalvåret som kan påräknas efter omorganisationen — även i fortsättningen visa sig behövt att i viss omfattning bereda lärare vid lantbrukets yrkesskolor fyllnadstjänstgöring utanför skolan. I likhet med kommittén anser jag det angeläget, att denna tjänstgöring planläggs i god tid och organiseras på ett sådant sätt att lärarnas kapacitet väl utnyttjas och att de om möjligt bereds tillfälle att få erfarenheter av betydelse för lantbruksundervisningen. Det synes böra ankomma på tillsynsmyndigheten att med utgångspunkt från vad kommittén anfört i ämnet vidta erforderliga åtgärder härför.

Med hänsyn till behovet av kvalificerade lärare för lantmästarutbildningen har kommittén föreslagit, att vid Alnarpsinstitutets lantbruksavdelning lektorstjänster inrättas i fem huvudämnen. Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser utom statskontoret. Även enligt min mening är det angeläget, att lantmästarutbildningen hålls på en tillfredsställande nivå. Det synes därför erforderligt att kräva en högre kompetens för huvudlärarna vid lantmästarutbildningen än för lärare vid lantbruksskolorna. Jag anser mig sålunda böra förorda, att lektorstjänster i lönegrad Ao 25 inrättas i ämnena jordbrukslära, husdjurslära, lantbruks ekonomi, maskinlära och lantbruksbotanik med växtpatologi. Samtidigt bör

fyra tjänster som ämneslärare i lönegrad Ao 23 och en tjänst som speciallärare mot arvode avföras ur organisationen.

För behörighet till lektorstjänst bör i fråga om teoretiska fackkunskaper fordras, att sökande avlagt agronomie licentiatexamen och därvid erhållit minst betyget Med beröm godkänd i för tjänsten centralt ämnesområde. Därutöver bör krävas genomgången pedagogisk grundkurs eller under en övergångstid motsvarande pedagogisk utbildning.

Pedagogisk grundutbildning och fortbildning för lärare vid lantbrukets yrkesskolor m. fl. Lantbruksundervisningskommittén har föreslagit, att 15 veckors kurser för pedagogisk grundutbildning av lärare, konsulenter m. fl. skall anordnas vid Jälla lantmannaskola strax utanför Uppsala och vid Alnarpsinstitutet. För förmän vid skoljordbruk föreslås en pedagogisk kurs om fem veckor, förlagd till Jälla.

I likhet med kommittén och remissinstanserna anser jag det angeläget, att en förbättrad pedagogisk utbildning kommer till stånd för lärare m. fl. inom jordbruksområdet. För denna personal föreligger för närvarande endast mycket begränsade möjligheter till sådan utbildning. Den av kommittén föreslagna utformningen av den pedagogiska grundutbildningen anser jag i huvudsak böra godtas. Jag förordar alltså, att vid Jälla lantmannaskola och Alnarpsinstitutet årligen anordnas en eller flera 15 veckors kurser i pedagogisk grundutbildning. Den för dessa kurser erforderliga lärarpersonalen vid såväl Jälla som Alnarp bör enligt min mening vara arvodesanställd. Även den av kommittén föreslagna femveckorskursen för skoljordbrukens förmän bör i mån av behov kunna anordnas. För att kurs av här nämnt slag skall få anordnas bör antalet deltagare i regel uppgå till minst åtta.

I likhet med kommittén vill jag förordas att deltagare i pedagogisk grundkurs erhåller ersättning efter i huvudsak samma regler, som gäller för deltagare i de lärarutbildningskurser, som anordnas med medel från det under åttonde huvudtiteln upptagna anslaget till utbildning av lärare vid yrkesundervisningen. Till deltagare i kurs för pedagogisk utbildning av förmän m. fl. bör såsom kommittén föreslagit utgå ersättning för resa efter samma bestämmelser som för lärarutbildningskurs samt traktamente under kursen.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att på förslag av tillsynsmyndigheten utfärda närmare föreskrifter beträffande de pedagogiska grundkurserna.

Vad kommittén anfört beträffande fortbildning av lärare vid lantbrukets yrkesskolor föranleder i huvudsak ingen erinran från min sida. Liksom hittills torde frågan om omfattningen av denna fortbildningsverksamhet böra prövas i samband med den årliga budgetbehandlingen.

Statsbidrag till lantbrukets yrkesskolor. Med hänsyn till att kostnaderna per elev räknat blir högre vid en liten skola än vid en större bör enligt lantbruksundervisningskommitténs mening tillsynsmyndigheten i samverkan med respektive huvudmän arbeta för en successiv ökning av de mindre

skolornas kapacitet. Kommittén anger som en allmän riktpunkt, att vid en lantbruksskola cirka 60 elever bör kunna erhålla undervisning samtidigt och vid en lanthushållsskola omkring 45 elever. Den undre gränsen för en lantbrukets yrkesskola bör enligt kommitténs mening vara 32 elever i samtliga under vinterhalvåret pågående kurser.

Beräkningar över de totala undervisningskostnaderna per elevdag vid nuvarande lantmänna- och lanthushållsskolor visar, att de större skolorna har avsevärt lägre kostnader per elevdag än de mindre. Betydande besparingar skulle därför kunna göras genom att öka skolornas storlek. Även rent pedagogiska skäl kan anföras till förmån för större skolor. Vid sådana kan anställas flera lärare, vilket i sin tur möjliggör en specialisering på vissa avgränsade ämnesområden. Därmed ökas också möjligheterna för en kvalitativt bättre undervisning. Såväl kostnadsskäl som pedagogiska skäl talar sålunda för större skolor.

Jag är emellertid väl medveten om att en förändring mot större skolenheter kan genomföras endast på längre sikt och därvid i samband med om- och nybyggnader. I vissa delar av landet torde det vidare på grund av bland annat geografiska skäl vara nödvändigt att även för framtiden räkna med förhållandevis små skolor. Vid planläggningen av ny- och ombyggnader av lantbrukets yrkesskolor synes man emellertid enligt min mening böra eftersträva att söka tillvarata de möjligheter till besparingar i undervisningskostnader och till den bättre undervisning, som större skolenheter uppenbarligen erbjuder.

För att kostnadsutvecklingen inom jordbrukets yrkesutbildning skall kunna följas, synes tillsynsmyndigheten regelbundet böra redovisa beräkningar över undervisningskostnaden per elevdag vid olika skolor.

Såsom förut anförts bestrids för närvarande drygt två tredjedelar av undervisningskostnaderna för lantbrukets yrkesskolor med statliga bidrag till avlöningar, driftkostnader och undervisningsmateriel m. m. Av den tidigare redogörelsen framgår, att lantbruksundervisningskommittén föreslagit vissa jämkningar i de för sådana statsbidrag gällande bestämmelserna. Jag är emellertid inte nu beredd att ta ställning till de av kommittén i detta sammanhang framförda förslagen. Med hänsyn till att omorganisationen av lantbrukets yrkesskolor är avsedd att ske först från och med den 1 juli 1963 synes det vara tillfyllest om förslagen i fråga om statsbidrag till avlöningar, driftkostnader och undervisningsmateriel prövas i samband med budgetarbetet hösten 1962. Frågorna om ersättning till timlärare och om ersättning för övertidstimmar är av den natur, att de torde böra prövas i särskild ordning. Inte heller beträffande dessa frågor är jag därför beredd att nu framlägga förslag.

Som jag tidigare anfört bör i enlighet med kommitténs förslag ersättning till deltagare i lärarutbildningskurs för pedagogisk utbildning och fortbildning utgå efter i huvudsak samma regler som gäller för deltagare i lärarutbildningskurs, anordnad för medel från det under åttonde huvudtiteln upptagna anslaget till utbildning av lärare vid yrkesundervisningen.

Jag har i det föregående förordat, att kortare grundläggande yrkeskurser om tio veckor skall anordnas i syfte att bereda redan yrkesverksamma jordbrukare och lantarbetare över 25 år möjlighet till skolmässig yrkesutbildning i jordbrukets fackämnen. Med hänsyn till att eleverna vid dessa kurser oftast kommer att ha försörjningsplikt, är det såsom kommittén framhållit nödvändigt att lämna dessa elever förmånligare ekonomisk hjälp under kurs-tiden än den, som följer av de vanliga studiehjälpsbestämmelserna. Jag förordar därför, att eleverna i dessa kortare grundläggande yrkeskurser skall erhålla stipendier enligt samma bestämmelser som gäller för elever i de kurser, vilka anordnas med statsbidrag från det under nionde huvudtiteln upptagna reservationsanslaget Kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m. Detta innebär bland annat, att kursdeltagare erhåller viss ersättning för resa, traktamente med 5 kr. om dagen, om deltagaren inte under kursen kan vistas i sitt hem, samt gottgörelse för förlorad arbetstid efter behovsprövning med högst 17 kr. om dagen för familjeförsörjare och med högst 10 kr. om dagen för icke familjeförsörjare.

Vissa anslagstekniska frågor. Såsom framgår av den utav lantbruksundervisningskommittén lämnade redogörelsen utgår på de nuvarande lantbruksundervisningsanstaltens område statsbidrag från ett flertal olika anslag. För att åstadkomma en mera samlad och ändamålsenlig redovisning av de statsbidrag, som i framtiden kan komma att utgå i samband med yrkesutbildningen på lantbrukets område, synes de under driftbudgeten förekommande statsbidragen från och med budgetåret 1963/64 böra sammanföras under i huvudsak tre anslag, benämnda Bidrag till driften av lantbrukets yrkesskolor, m. m., Studiehjälp åt elever vid lantbrukets yrkesskolor samt Bidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor. De båda förstnämnda anslagen bör vara förslagsanslag och det sistnämnda reservationsanslag.

Under förslagsanslaget Bidrag till driften av lantbrukets yrkesskolor, m. m. bör anvisas medel till bidrag till avlöningar, driftkostnader, undervisningsmateriel samt pedagogisk utbildning och fortbildning av lärare. I avvaktan på en lösning av frågan om mejeriundervisningens framtida organisation bör tills vidare under anslaget även anvisas medel till bidrag för fortbildning av mejeripersonal. Vad gäller undervisningsmateriel synes för varje budgetår böra fastställas en ram för bidragstilldelningen.

I fråga om förslagsanslaget Studiehjälp åt elever vid lantbrukets yrkesskolor och reservationsanslaget Bidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor föreslås endast en anpassning av rubrikerna till den nya terminologien.

Av vad som sålunda föreslagits torde framgå, att det nuvarande reservationsanslaget Särskilda utbildningskurser bör slopas från och med budgetåret 1963/64. Flertalet av de ändamål, vartill medel utgått ur detta anslag, kommer nämligen genom omläggningen av lantbruksundervisningen att tillgodoses genom medel ur anslaget Bidrag till driften av lantbrukets yrkesskolor, m. m. Emellertid har ur anslaget Särskilda utbildningskurser även

utgått bidrag till Svenska svinavelsföreningen för av föreningen anordnad svinskötarkurs samt till kurser för fårskötare, mjölkbedömare och köttklassificerare. Bidrag till nu nämnda ändamål synes från och med budgetåret 1963/64 böra anvisas från det under nionde huvudtiteln upptagna förslagsanslaget Kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m.

Med hänsyn till behovet av samordning synes samtliga anslagsäskanden rörande yrkesutbildningen på jordbrukets område böra inges till Kungl. Maj:t av lantbruksstyrelsen.

Långsiktig plan för den fortsatta upprustningen och utbyggnaden av lantbrukets yrkesskolor. I likhet med flertalet av de remissinstanser, som yttrat sig över lantbruksstyrelsens förut berörda plan, är även jag medveten om den osäkerhet, som vidlåder en bedömning av det framtida utbildningsbehovet inom jordbruket. Med hänsyn härtill är det angeläget att kontinuerliga prognoser över detta behov utförs med relativt täta intervall. Såsom framgår av arbetsmarknadsstyrelsens yttrande har denna styrelse i samråd med bland annat lantbruksstyrelsen redan påbörjat fördjupade undersökningar på detta område. Härigenom synes ett bättre underlag för den framtida planeringen i fråga om lantbrukets yrkesskolor kunna erhållas.

I samband härmed bör såsom vissa remissinstanser framhållit tillsynsmyndigheten överväga vilka åtgärder som kan vidtas för att få till stånd en mera allmän anslutning till yrkesutbildningen från blivande jordbrukares och jordbruksanställdas sida. Tillsynsmyndigheten synes i större utsträckning än vad nu är fallet böra samordna och leda informationsverksamheten rörande möjligheterna till utbildning på lantbrukets område. Därvid bör även yrkesorienteringen i den obligatoriska skolan ägnas ökad uppmärksamhet. Även de regionala skolstyrelserna i samverkan med bland annat hus hållningssällskapen synes verksamt kunna bidra till en förbättrad upplysning om utbildningsmöjligheterna på lantbruksområdet.

I anslutning till vad lantbruksundervisningskommittén anfört i ämnet avser jag att senare uppta frågan om att vid prövning av ansökan av statligt lån eller bidrag på jordbrukets område särskilt skall beaktas, om sökande genomgått skolmässig yrkesutbildning.

I anslutning till det av mig nu framlagda förslaget till grunder m. m. för utformningen och organisationen av yrkesutbildningen på jordbrukets område är jag beredd att förorda löneförbättringar för vissa befattningshavare vid lantbrukets yrkesskolor m. m. De förordade lönegradsuppflyttningarna samt den av mig tidigare förordade undervisningsskyldigheten för befattningshavarna ävensom sättet för beräkning av läsårsdaglön har varit föremål för överläggningar mellan företrädare för civil- och jordbruksdepartementen samt vederbörande personalorganisationer och därvid godtagits av organisationerna. De förordade lönegradsuppflyttningarna m. m. bör gälla från och med den 1 juli 1963 med undantag för två tjänster vid lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå, vilka bör uppflyttas från och med den 1 juli 1962.

Tablå över den vid överläggningarna överenskomna lönegradsplaceringen m. m. redovisas i särskild, härvid fogad bilaga.

För att underlätta genomförandet av den förordade omorganisationen avser jag att senare denna dag föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt lantbruksstyrelsen att förbereda och vidta åtgärder i den omfattning, som kan ske utan att riksdagens ställningstagande i frågan föregrips.

I samband med omorganisationen kan uppkomma behov av vissa övergångsanordningar. Kungl. Maj:t torde därför böra bemyndigas att meddela de föreskrifter, som kan bli behövliga i detta sammanhang.

Såsom nyss anförts bör från och med den 1 juli 1962 vissa tjänsteförändringar genomföras vid lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå. På lantbruksstyrelsens personalförteckning bör sålunda utbytas en tjänst som förste byråinspektör i lönegrad Ao 23 mot en befattning som byrådirektör i lönegrad Ao 24. På personalförteckningen bör vidare upptas en befattning som förste byråsekreterare i lönegrad Ae 21.»

Utskottet

Som av departementschefen i förevarande proposition framhållits utgör den skolmässiga yrkesutbildningen ett mycket väsentligt led i den verksamhet, som syftar till att bland den jordbrukande befolkningen sprida kännedom om effektivare produktionsmetoder och en mera ekonomisk uppläggning av produktionen. I propositionen föreslås nu i fråga om yrkesutbildningen på jordbrukets område en utbildningsgång, som bygger direkt på den obligatoriska skolan och möjliggör för blivande yrkesutövare inom jordbruket att i skolmässiga former förvärva vidgade yrkeskunskaper genom att successivt genomgå förberedande och grundläggande yrkeskurser, specialkurser, arbets- och driftledarkurser samt lantmästarkurs. De nuvarande lantbruks-, lantmanna- och jordbruksskolorna ombildas i samband härmed till en enhetlig skoltyp, benämnd lantbruksskola. Även utbildningen vid lanthushållsskolorna anpassas till utvecklingens krav. Samtliga nu nämnda skoltyper jämte trädgårdsskolorna föreslås böra benämnas lantbrukets yrkesskolor. Omläggningen av yrkesutbildningen på jordbrukets område avses bli genomförd från och med den 1 juli 1963. Som central tillsynsmyndighet skall tills vidare lantbruksstyrelsen fungera. Vidare föreslås att inom varje län inrättas en för lantbrukets yrkesskolor gemensam regional styrelse.

Utskottet anser sig med i det följande angivet undantag kunna i allt väsentligt biträda de synpunkter och förslag förevarande proposition innehåller. I det följande har utskottet begränsat sig till att närmare behandla de avsnitt i propositionen, där särskilda yrkanden framställts.

I anledning av förslaget till förberedande yrkesutbildning har i motionen I: 668 — med hänvisning till vad chefen för ecklesiastikdepartementet anfört i proposition nr 54 till årets riksdag angående reformering av den ob-

ligatoriska skolan m. m. — hemställt att riksdagen i förevarande sammanhang ville uttala att klart yrkesbestämda elever inom bottensskolan måtte i erforderlig utsträckning beredas möjlighet att fullgöra sitt nionde skolår genom förberedande yrkesutbildning i anknytning till härför lämpliga yrkesskolor. I förevarande sammanhang vill utskottet understryka departementschefens uttalande om att klart yrkesbestämda elever skall efter skolstyrelsens medgivande i varje enskilt fall och med de förbehåll skolberedningen angivit få fullgöra sitt nionde skolår i yrkesskola. Med hänsyn till vad som sålunda föreslagits synes enligt departementschefen ökade krav komma att ställas på lantbruksskolornas kapacitet i vad avser den förberedande yrkesutbildningen. Utskottet kan här erinra om vad skolberedningen uttalat i fråga om befintligt samarbete mellan försöksskolan och lantmannaskolor. Enligt beredningens mening bör väl utformat samarbete, så länge behov härav föreligger, ej utan vidare avbrytas. Denna möjlighet att fortsätta ett pågående samarbete bör dock inte få föranleda att verksamheten utvidgas, vilket skulle stå i strid med beredningens redovisade allmänna syn på grundskolans yrkesförberedande verksamhet. Med hänvisning till det nu sagda anser utskottet att motionen ej må föranleda någon riksdagens åtgärd.

I syfte att åstadkomma ökad tillgång på praktikplatser föreslås i motionsparet I: 634 och II: 763 att i enlighet med lantbruksundervisningskommitténs förslag ersättning av statsmedel skall kunna utgå med 100 kr. per månad till sådana jordbrukare, som åtar sig att vara praktikantvärdar för yngre elever samt att till detta ändamål särskilda medel anvisas. Av motionärerna upptaget spörsmål har i propositionen berörts av departementschefen. Denne har emellertid ej varit beredd att tillstyrka lantbruksundervisningskommitténs förslag i denna del med hänsyn till bland annat de erinringar beträffande utformningen och konsekvenserna av bidraget, som framförts vid remissbehandlingen. Utskottet, som delar departementschefens uppfattning, anser att motionsyrkandet bör lämnas utan åtgärd.

Vad angår den grundläggande yrkesutbildningen framfördes vid remissbehandlingen av lantbruksundervisningskommitténs betänkande från olika håll vissa önskemål i fråga om kursernas innehåll. Departementschefen har i princip biträtt kommitténs förslag till undervisningsplaner och därvid anfört att dessa planer givetvis efter hand bör anpassas efter utvecklingens krav. Utskottet vill för sin del understryka vad departementschefen anfört i fråga om undervisningsplanernas utformning och anpassning. Med hänsyn härtill anser utskottet att yrkandena i motionsparet I: 666 och II: 799 om att vid upprättande av normalplaner för kurser inom den lägre lantbruksundervisningen ökat utrymme måtte ges för samhällslära och samhällsorientering bör lämnas utan åtgärd av riksdagen.

I likhet med departementschefen anser utskottet det vara en angelägen uppgift från samhällets sida att sörja för att de, som önskar en kvalificerad yrkesutbildning, också erbjuds möjlighet att skaffa sig denna. Inte minst gäller detta lantmästarutbildningen, som visat sig vara mycket lämplig inte endast för driftsledare vid större jordbruk utan även för anställda inom

såväl jordbrukets undervisnings-, upplysnings- och försöksverksamhet som inom handel och industri i anslutning till jordbruksproduktionen. Utskottet vill i anledning härav framhålla departementschefens uttalande om att tillsynsmyndigheten bör undersöka förutsättningarna för att öka antalet elevplatser vid lantmästarutbildningen i Alnarp. Som underlag för åtgärder i detta hänseende bör såsom departementschefen förordat tillsynsmyndigheten och arbetsmarknadsstyrelsen gemensamt utföra kontinuerliga prognoser över utbildningsbehovet.

Vidkommande förslaget om regionala skolstyrelser och deras sammansättning har i motionerna I: 667 och II: 798 hemställts dels att länskolnämnden närmast under vederbörande centrala myndighet skall ha inseende över lantbrukets yrkesskolor, dels att styrelse för lantbrukets yrkesskola med landstingskommun som huvudman skall bestå av skolans tjänstgörande rektor samt minst fyra av landstinget valda ledamöter, varvid styrelsen inom sig utser ordförande och vice ordförande, och dels att landstingskommun, som är huvudman för flera skolor, skall äga rätt att utse en för dessa skolor gemensam styrelse. Vad i propositionen föreslagits i fråga om de regionala skolstyrelserna anser utskottet i nuvarande läge vara den bästa lösningen. Utskottet har således ej funnit anledning biträda motionsyrkandena. Därav följer att även yrkandena i motionsparet I: 626 och II: 755 om att huvudman för lantbrukets yrkesskola, som samverkar i regional styrelse, jämväl skall ha lokal styrelse för skolan ej heller kunnat bifallas av utskottet.

I propositionen har föreslagits att rektor skall tillsättas av tillsynsmyndigheten efter förord av den regionala skolstyrelsen. Mot detta förslag har motionärerna i motionsparet I: 669 och II: 800 vänt sig och i stället yrkat att rektor för lantbruksskola måtte tillsättas av den regionala styrelsen enligt hittillsvarande förfaringssätt. Enligt utskottets mening talar starka skäl för att den regionala skolstyrelsen bör handha tillsättningen av rektorstjänst vid lantbruksskolor. Härav följer att utskottet tillstyrker yrkandet i förevarande motionspar. Däremot har utskottet ansett sig ej kunna biträda vad i motionen II: 801 i förevarande sammanhang yrkats.

Vad Kungl. Maj:t i övrigt föreslagit föranleder icke någon erinran från utskottets sida, varför utskottet hemställer,

att riksdagen må

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 667 och II: 798 såvitt nu är i fråga besluta

1) att inom varje län en regional skolstyrelse inrättas för samtliga lantbrukets yrkesskolor,

2) att den regionala skolstyrelsen normalt skall bestå av sju ledamöter, varav fyra bör utses av skolornas huvudmän, en av hushållningssällskapets förvaltningsutskott, en av skogsvårdsstyrelsen och en av länskolnämnden;

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 669 och II: 800 ävensom med avslag å motionen II: 801, sistnämnda motion såvitt nu är i fråga, besluta att rektor för lantbrukets yrkesskola må tillsättas

av den regionala skolstyrelsen enligt hittillsvarande förfaringssätt,

III. avslå motionerna I: 626 och II: 755 om att huvudman för lantbrukets yrkesskola, som samverkar i regional skolstyrelse, jämväl skall ha lokal styrelse för skolan,

IV. avslå motionen II: 801, såvitt avser förening av rektorstjänst med föreståndarskap för till vederbörande skola knutet skoljordbruk,

V. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i övrigt godkänna grunder m. m. för utformningen och organisationen av yrkesutbildningen på jordbruksområdet i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående föreslagits,

VI. bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de föreskrifter i fråga om övergångsanordningar, som kan bli erforderliga i samband med genomförandet av de i det föregående framlagda förslagen,

VII. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lantbruksstyrelsen, som föranledes av vad i det föregående föreslagits,

VIII. lämna utan åtgärd motionerna I: 634 och II: 763 om att ersättning av statsmedel skall kunna utgå med 100 kr. per månad till sådan jordbrukare, som åtar sig att vara praktikantvärd för yngre elever, och om att till detta ändamål särskilda medel anvisas,

IX. lämna utan åtgärd motionerna I: 666 och II: 799 om att vid upprättande av normalplaner för kurser inom den lägre lantbruksundervisningen ökat utrymme för samhällslära och samhällsorientering måtte medges,

X. lämna motionen I: 668 utan åtgärd,

XI. lämna motionerna I: 667 och II: 798, såvitt de ej berörts i det föregående, utan åtgärd.

Stockholm den 10 maj 1962

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Lage Svedberg, Jonsson, Bertil Andersson, Carl Eskilsson*, Mossberger, Nils Hansson, Gunnar Berg, Jonasson, Gunnar Pettersson* och Isacson;

från andra kammaren: herrar Hansson i Skegrie, Antby, fru Lindskog, herrar Nilsson i Lönsboda, Östlund*, Eliasson i Moholm*, Franzén, Lundmark, Eskilsson i Likenäs och Persson i Appuna.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1. av herrar *Svedberg, Carl Eskilsson, Östlund, Eliasson* i Moholm och *Franzén*, vilka ansett att

dels den del av utskottets utlåtande på s. 27 som börjar med orden »Vidkommande förslaget» och slutar med orden »av utskottet» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Vidkommande förslaget — — — (lika med utskottet) — — — gemensam styrelse. Vad angår departementschefens förslag om regional skolstyrelse anser utskottet i anslutning till förenämnda motioner att skolstyrelse av regional typ endast må förekomma om flera skolor lyder under en och samma huvudman, exempelvis landsting, stiftelse eller förening. Härvid må det ankomma på vederbörande huvudman att bedöma vad som ur drifts- eller andra synpunkter ställer sig mest rationellt. Upplysas må, att antalet lantbruksundervisningsanstalter uppgår till 99, varav 74 är direkt landstingsägda och övriga ägs av stiftelse eller förening. Med hänsyn till huvudmännens stora intresse och ekonomiska insatser finner utskottet det lämpligt att huvudmännen själva får välja styrelse för skolorna på sätt i förenämnda motioner föreslagits. Såvitt är känt har motsvarande regler för utseende av skolstyrelse icke medfört några olägenheter på andra håll. I förevarande sammanhang vill utskottet jämväl understryka behovet av lokal anknytning till bygden. Vad i nu nämnda motioner i övrigt yrkats kan utskottet ej biträda. Utskottet anser sig ej heller kunna bifalla yrkandena i motionsparet I: 626 och II: 755.»

dels ock utskottets hemställan under I. bort ha följande lydelse:

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 667 och II: 798, såvitt nu är i fråga, besluta

a) att inom varje län landstingskommun, stiftelse eller förening, som är huvudman för mer än en skola, må äga rätt att utse en för dessa skolor gemensam styrelse,

b) att styrelse för lantbrukets yrkesskola skall bestå av skolans rektor samt minst fyra av vederbörande huvudman valda ledamöter, varvid styrelsen inom sig skall utse ordförande och vice ordförande.»

2. av herrar *Jonsson, Mossberger*, fru *Lindskog*, herrar *Franzén, Eskilsson* i Likenäs och *Persson* i Appuna, vilka ansett,

dels att det stycke i utskottets utlåtande på s. 27, som börjar med orden »I propositionen» och slutar med orden »sammanhang yrkats.» bort ersättas med text av följande lydelse:

»I propositionen — — — (lika med utskottet) — — — hittillsvarande förfaringsätt. Utskottet finner i likhet med departementschefen det ändamålsenligt, att rektor vid lantbrukets yrkesskolor tillsätts av tillsynsmyndigheten. Ett sådant tillsättningsförfarande tillämpas inom övriga yrkesskolor,

bland annat vid de centrala verkstadsskolorna, vilka är närmast jämförbara med lantbrukets yrkesskolor. Inom det obligatoriska skolväsendet och vid läroverken tillsätts rektor antingen av tillsynsmyndigheten eller Kungl. Maj:t. Att rektor tillsätts av tillsynsmyndigheten och icke av det regionala skolorganet, länsskolnämnden, är sålunda det normala förfaringssättet inom flertalet skolformer. Detta förfaringssätt ger också betydande fördelar framför regional tillsättning. Särskilt har utskottet fäst avseende vid att valet av rektor härigenom kan ske efter för hela landet enhetliga grunder. Tillsynsmyndigheten synes vidare ha större möjligheter att göra ett bättre urval, eftersom den förfogar över särskild expertis samt har bättre överblick och kännedom om samtliga de sökande till en rektorstjänst än vad den regionala skolstyrelsen kan ha. Det huvudsakliga ansvaret för rektorsvalet synes böra åligga tillsynsmyndigheten också därför att staten svarar för så gott som hela (90 procent) lönekostnaden för lärarpersonalen. Utskottet avstyrker sålunda det i motionsparet I: 669 och II: 800 framställda yrkandet. Ej heller finner utskottet skäl biträda vad i motionen II: 801 i förevarande sammanhang yrkats.»

dels ock att utskottets hemställan under II. bort ha följande lydelse:

»II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 669 och II: 800 ävensom med avslag å motionen II: 801, sistnämnda motion såvitt nu är i fråga, besluta att rektor för lantbrukets yrkesskola må tillsättas av tillsynsmyndigheten;»

3. av herr *Jonasson*, vilken ansett att

dels det stycke i utskottets utlåtande, som börjar på s. 27 med orden »Vidkommande förslaget» och slutar med orden »av utskottet» bort ha följande lydelse:

»Vidkommande förslaget — — — (lika med utskottet) — — — gemensam styrelse. Utskottet ansluter sig till departementschefens förslag om att inom varje län inrättas en regional skolstyrelse. Således har utskottet ej funnit anledning biträda förenämnda motionsyrkanden. Däremot finner utskottet skäl föreligga att biträda vad i motionerna I: 626 och II: 755 föreslagits om att huvudman, som samverkar i regional styrelse, jämväl skall ha lokal styrelse för skolan. Härigenom framhäves skolans direkta anknytning till bygden. Vidare anser utskottet det vara riktigt, att vederbörande skolors huvudman genom den lokala styrelsen tillförsäkras ett avgörande inflytande på skolans ledning och på så sätt beredes möjlighet att förbereda frågor, som skall avgöras av den regionala styrelsen.»

dels ock att utskottets hemställan under III. bort ha följande lydelse:

»III. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 626 och II: 755 besluta att huvudman för lantbrukets yrkesskola, som samverkar i regional styrelse, jämväl skall ha lokal styrelse för skolan.»